

Nr 58.

Ankom till riksdagens kansli den 1 juni 1939 kl. 2 e. m.

*Utlåtande, i anledning av väckta motioner om tilläggs pension åt
folkhögskolföreståndaren G. R. Beronius' änka Signe
Amalia Helena Beronius.*

I två till bankoutskottets handläggning hänvisade likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 164 av herr *Wagnsson* jämte fyra av kammarens övriga ledamöter och den andra inom andra kammaren under nr 320 av herr *Tornegård* jämte tre av kammarens övriga ledamöter, har hemställts, »att riksdagen måtte besluta att till änkefru Signe Amalia Helena Beronius, född Höglund, måtte utgå en årlig tilläggs pension av 620 kronor.»

Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Beronius var född den 16 februari 1868 och avled den 23 december 1930,

att han tjänstgjorde såsom förste lärare vid Tomta lantbruksskola åren 1891—1894, såsom lärare vid Gamleby folkhögskola under tiden 1 november 1898—30 juni 1906 samt såsom föreståndare för Ölands folkhögskola från den 1 juli 1906 intill sin död;

att han icke begagnade sig av sin rätt att från och med den 1 januari 1908 vinna inträde i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, som från och med den 1 januari 1920 inordnades i statens pensionsanstalt, i följd varav hans befattning först från och med sistnämnda dag förenades med rätt till familjepension;

att han vid sin död efterlämnade änkan Signe Amalia Helena Beronius, född Höglund den 3 november 1882, samt barnen Signhild Margareta och Rudolf Gustav August, födda den 13 januari 1915 och den 1 maj 1919 respektive;

samt att änkefru Beronius, som lider av försvagad hälsa, saknar egna tillgångar och är för sitt uppehälle helt beroende av sin pension.

Genom beslut den 20 februari 1931 tillförsäkrade *statens pensionsanstalt* änkefru Beronius och makarna Beronius' barn en årlig avkortad familjepension av 1 020 kronor att utgå från början av januari 1931. Sedan det äldsta barnet den 13 januari 1936 uppnått 21 års ålder, har pensionen från början av februari 1936 sänkts till 952 kronor. När jämväl det yngsta barnet uppnått myndig ålder, kommer pensionen att reduceras till 680 kronor.

I en den 30 mars 1936 dagtecknad skrift anhöll änkefru Beronius hos Kungl. Maj:t att komma i åtnjutande av full familjepension.

Skolöverstyrelsen anförde i häröver avgivet utlåtande huvudsakligen följande:

Av handlingarna inhämtas, att änkefru Beronius sedan sin mans död åtnjtit avkortad familjepension, uppgående till ett belopp av 680 kronor för år jämte stadgad förhöjning för makarnas tvenne barn, vilken till och med 1935 utgått med 340 kronor. Då emellertid det äldsta av barnen, en dotter, är född den 13 januari 1915 och sålunda nått myndig ålder, torde förhöjningen från och med år 1936 minskas med 68 kronor och alltså komma att uppgå till allenast 272 kronor. Enligt vad överstyrelsen inhämtat, är makarna Beronius' andra barn — en son, född den 1 maj 1919 — elev vid Växjö högre allmänna läroverk. Dottern, som praktiserar i hushåll, kan icke bidra till moderns och broderns uppehälle. Då änkefru Beronius, som är född år 1882 och lider av försvagad hälsa, saknar egna tillgångar, är hon sålunda för sitt uppehälle helt beroende av sin pension.

Med hänsyn dels till rektor Beronius' långa tjänstetid och betydelsefulla insatser inom folkbildningsarbetet, dels till föreliggande ömmande omständigheter finner överstyrelsen ansökningen synnerligen behjärtansvärd. Då med nu gällande bestämmelser en dylik minskning av familjepensionen icke mera synes kunna komma i fråga och ansökningar av samma art som den nu föreliggande därför icke torde vara att för framtiden förvänta, torde bifall till ansökningen ur prejudicerings synpunkt icke behöva medföra betänkligheter. Överstyrelsen vill i detta sammanhang även fästa uppmärksamheten vid att folkhögskolornas lärare i fråga om familjepension intaga en icke oväsentligt ogynnsammare ställning än övriga närmast jämförbara lärarkategorier. Överstyrelsen tänker härvid förnämligast därpå, att de efterlevande till en lärare vid i § 89 av reglementet för statens pensionsanstalt omförmälda läroanstalter erhålla full familjepension, även om tjänsteinnehavaren avlider utan att ha intjänat så många tjänstår, att de tillsammans med de år, som återstå till pensionsåldern, uppgå till det antal, som erfordras för full pension. Enligt överstyrelsens förmenande tala sålunda starka skäl för bifall till framställningen.

Med stöd av det anförda får överstyrelsen hemställa, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder i syfte att tillförsäkra rektorsänkan Signe Beronius tilläggspension med skäligt belopp.

Statens pensionsanstalt anförde i avgivet utlåtande bland annat:

På grund av föreskrift i § 42 a), ursprungliga lydelsen, i reglementet för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. (numera statens pensionsanstalt) den 31 december 1919 (nr 878), i vilken anstalt folkskollärarnas änke- och pupillkassa inordnades från och med år 1920, erhöll Beronius obligatoriskt familjepensionsrätt i anstalten från början av år 1920. Familjepensionsunderlaget, d. v. s. beloppet av ensam änkas pension, fastställdes därvid till 1 260 kronor, korresponderande jämlikt den då gällande § 44 med det på grundval av ett delaktighetsbelopp av 6 400 kronor beräknade tjänstepensionsunderlaget, 4 800 kronor. Genom det nya reglementet infördes tillika den bestämmelsen, att familjepensionens belopp skulle vara beroende av antalet tjänsteår för tjänstepension (§ 34).

Då det i allmänhet förhåller sig så, att tjänste- och familjepensionsavgifter erläggas för samma tid, men Beronius, som betalat tjänstepensionsavgifter för tiden från 1908 års ingång, erlagt avgifter för familjepension allenast för tiden från början av år 1920, har pensionsanstalten ansett tjänsteår för familjepension icke böra tillgodoräknas för tid före 1920 och förty jämlikt föreskrifterna i §§ 34 mom. 1: b och 36 i reglementet för statens pensionsanstalt låtit beräkna familjepensionsunderlaget försäkringstekniskt på avgifter för tiden efter 1920 års ingång.

Om Beronius inom behörig tid anmält sig till inträde i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, hade självfallet saknats anledning till annat än att enligt den vanliga regeln tillämpa samma tjänstårsberäkning för familjepension som för egen pension, sålunda för tiden från den 1 november 1898. Då emellertid även under här angivna förutsättning tjänstårens antal vid pensionsåldern, den 16 februari 1928, understigit 33, hade pensionen likväl måst avkortas och hade i sådant fall utgjort 1 233 kronor för ensam änka samt höjts till 1 849 kronor 50 öre för två barn under 21 år.

Pensionsanstalten har vid tillämpningen av ovan angivna bestämmelser låtit sig ledas av den principiella inställningen, att det näppeligen kunde vara sakligt riktigt — även om formellt försvarbart — att i fråga om rätt till familjepension likställa den, som av någon anledning uraktlåtit att begagna sig av erbjuden möjlighet att sörja för sina eventuella efterlevandes pensionering och sålunda ikläda sig därmed förbunden avgiftsskyldighet, med den, som underkastat sig sådana ekonomiska uppoffringar.

Med hänsyn till pensionsfrågans principiella innebörd såge pensionsanstalten helst, att frågan kunde bliva föremål för förnyad prövning i högre instans. Det hade stått sökanden öppet att omedelbart efter delfåendet av pensionsanstaltens beslut påkalla sådan prövning genom besvär hos Kungl. Maj:t, utan hinder därav att — efter vad det vill synas — någon besvärshänvisning icke meddelats. Då sökanden emellertid först senare synes hava fått närmare inblick i frågan och då hennes föreliggande ansökan, vari hon begär pensionens höjande till dess rätta belopp, närmast synes kunna betraktas såsom en besvärsskrift, får pensionsanstalten hemställa, att ärendet överlämnas till Regeringsrättens prövning.

Statskontoret har anfört följande:

Enligt statskontorets mening giver ordalydelsen av det av statens pensionsanstalt återropade författningsrummet, § 34 1 mom. b) i gällande reglemente för anstalten, knappast stöd för en sådan tolkning, som kommit till uttryck i anstaltens ifrågavarande beslut. Såvitt statskontoret kunnat finna, förekommer icke heller i övrigt i nämnda reglemente någon bestämmelse av innehåll att böra föranleda avkortning av familjepension i fall som det förevarande. Därest föreliggande pensionsfråga icke kan efter förnyad ansökning från änkefru Beronius till statens pensionsanstalt åter bliva föremål för prövning i vederbörlig ordning, synes det statskontoret rimligt, att framställning göres till riksdagen om beviljande av pension till belopp motsvarande den minskning i familjepensionen, som vederbörande av förevarande anledning fått vidkännas.

Ifrågavarande ansökning har ännu icke varit föremål för beslut av Kungl. Maj:t.

Utskottet. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, hava de i ärendet hörda myndigheterna tillkännagivit skilda uppfattningar rörande sättet för beräkningen av familjepension åt Beronius' efterlevande. Sålunda har statens pensionsanstalt ansett familjepensionsunderlaget böra beräknas försäkringstekniskt på avgifter för tiden efter 1920 års ingång, vid vilken tidpunkt Beronius obligatoriskt erhöi familjepensionsrätt i anstalten. Från denna utgångspunkt har anstalten fastställt pensionen till ett i förhållande till full familjepension avsevärt reducerat belopp. Statskontoret åter har uttalat, att bestämmelserna i pensionsanstaltens reglemente knappast gäve stöd för ett beslut om avkortning av familjepension i fall som det förevarande. Såväl statskontoret som skolöverstyrelsen hava ansett skäligt, att Beronius' efterlevande finge genom särskilt riksdagsbeslut komma i åtnjutande av tilläggspension, vilken enligt statskontorets mening borde motsvara den minskning i familjepensionen, som Beronius' efterlevande fått vidkännas.

Ehuru utskottet i likhet med statskontoret och skolöverstyrelsen anser bilighetsskäl tala för att Beronius' efterlevande beredes kompensation för den minskning i familjepensionen, som de fått vidkännas, är utskottet icke berett att nu taga ställning till det i motionerna väckta förslaget. Utskottet hyser nämligen den åsikten, att förevarande pensionsfråga är av beskaffenhet att i första hand böra bliva föremål för prövning av Kungl. Maj:t. Med hänsyn härtill och då ärendet genom framställning från änkefru Beronius redan är underställt Kungl. Maj:t, finner utskottet sig icke kunna förorda, att de i ämnet väckta motionerna föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motioner I: 164 och II: 320 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 1 juni 1939.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar Åkerberg, Berling, Friggeråker, Holmström, Sundvik och Leander;

från andra kammaren: herrar Lovén, K. A. Westman, Gustavson i Västerås*, Johansson i Djursnäs, Dahlbäck*, Henriksson, Sundberg och Janson i Frändesta.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr Lovén.